

Никола Кусовац

САВРЕМЕНИ СРПСКИ ИКОНОПИСАЦ БОЈАН МИЉКОВИЋ

Није једноставно, него напротив, дати одговор на питање зашто је, због чега, на основу којих особина и каквих ликовних вредности дело Бојана Миљковића, у суштини иконописца аутодидакта, почело да привлачи пажњу јавности, стручака и посебно теолога. Одговар у ствари компликује чињеница да се током минуле две-три деценије број иконописних школа и радионица које делају и делују под окриљем Српске православне цркве и што је важније, број школованих иконописаца и живописаца, нагло умножио, зачудо са знацима даљег пораста. То значи да у најезди новопечених иконописаца и живописаца, да се неукa и недаровита богомазала не помињу, могу да опстану само аутентичне стваралачке личности и то захваљујући неспорним вредностима и озбиљном раду у сваком погледу.

Према томе, питање које природно проистиче из сазнања да се Бојан Миљковић теком неколико минулих година све више истиче и намеће као пажње и хвале достојан иконописац, гласило би: на каквим се вредностима темељи и којим ваљаним разлозима објашњава његово стваралаштво? Међутим, пре било каквог одговора требало би нагласити да је он искрен и дубоко религиозан верник, привржен својој цркви, који ниједном озбиљнијем послу не приступа без потребног благослова. Јер, када се то зна тада бивају јасни мотиви који су га од опште љубави према уметности водили да преко темељног личног усавршавања, што се брусило радозналим колико и трудољубивим откривањем истине о недокучивој духовној лепоти иконописа и живописа - кроз њихово созерцавање од стране мудраца ка што су Леонид Успенски, Павел Евдокимов, Јевгениј Трубецкој, Павел Лоски, Георгије Флоровски, Павел Флорински, Григорије Круг и тако редом до Склириса Стаматиса, крене неизвесним, трновитим али изазовним стваралачким стазама. Тако се може, дакле, разумети како је и зашто Миљковић, под утицајем непатворених верских осећања и стваралачких узбуђења што су га обузимала пред мистичном тајном иконе, напосто морао да буде приведен узвишеном позиву иконописца. Из таквог односа, пак, према смислу иконописа логично је морала да проистекне једна од важних, рекло би

се суштинских, одлика његовог стваралачког поступка. Она се очитује у правилу да Миљковић не бира икону коју ће да отелотвори, него да икона бира њега као извођача. Све што потом уследи, почев од више или мање сложених техничких и технолошких захтева, преко његовог упорног настојања да не измишља непостојеће али и да не остане духом лењи кописта, затим да одговори изазовима времена у којем живи, до потребе да очува свету тајну иконе која га је изабрала и још да појача њен мистични набој, само су тешка и жестока, по правилу неизвесна, борба смерног иконописца са материјом која се опире духу и његовим неутољивим захтевима и прохтевима.

Пошто, очигледно, иконопис за Бојана Миљковић није тек лагодно стваралачко поигравање које се ослања на елементе голе вештине и рутине, на извежбану руку која без питања следи налоге ока не хајући за потребе духа, он ради споро и пипаво. Послу приступа више вођен нагоном него унапред свесно одабраним и постављеним циљем, да би потом разрађујући и дорађујући сваки детаљ, путем цртежа, студија и скица, стрпљиво градио чудесни и само беспорочној личности приступачан свет православне иконе, која спаја оно што је у животу неспојиво, ослобађајући се на тај начин од свих овоземаљских стега и закона. Због тога, разуме се, његов опус није могао да буде, нити је претерано обиман, али је зато до те мере особен и оригиналан да му у нашем савременом црквеном сликарству напросто нема премца.

У ствари, темљ вредности свеколиког иконописа Бојана Миљковић представљају његова непатворена љубав према Створитељу и неутољива жеђ да спозна истину, полазећи од тога да је истина у Господу, затим његово радознало теолошко созерцавање путева Господњих кроз трудољубиво ишчитавање сатрог и новог завета, кроз упознавање житија светих искушеника, мученика и страдалника за веру и све то уз, до искључивости, непомирљив морални став који је сажео у изјави: “Не копирам ни за какве паре, макар немао хлеба да једем.“ Из таког става и чињенице да је он свим својим бићем, наслеђем, схватањима и уверењима, окренут царству небеском, проистекли су сви његови светоназори и , што је важније, битни стваралачки мотиви. Проистекла је, у првом реду, његова слобода у односу на једно уско схваћено и у пракси круто споровођено поштовање тзв. канона, којих се морају, наводно, у раду да придржавају православни иконописци и живописци.

Дакле, пошто је схватио суштину иконописа, свеједно колико вођен интуицијом а колико проучавањем дела њему блиских тумача

православне црквене уметности, као што су Успенски, Флоровски, Круг или Флоренски, које радо помиње, уз Склирису Стаматиса, Бојан Миљковић је дао себи право да без ограничења и устезања тражи и проналази оригинална иконографска решења. Беспримерна је слобода којом он представља поједине старозаветне сцене, попут оних о Светом пророку Јони, Светом пророку Илији, или како види и приказује Гостољубље Аврамово, Васкресење Лазерво, Борбу Јакова са Христом, Содому и Гомору, Мојсијеву смрт и тако редом, затим како иконопише стварање света или како приказује велике празнике, поједине светитеље и призоре из њиховог живота, њихове подвиге, чуда и страдања, како просликава инкарнате или начин на који обрађује, тачније стилизује драперије. Још више изненађује слобода којом он колористички решава позадине својих икона, које су наизглед неутралне док истовремено, користећи се Лежеовским принципом контраста, наглашавају значај представљених светитеља или приказних сцена. Нарвно, он се не колеба, нити зазира од тога да у своја крајње особена иконографска решења унесе профане наративне детаље, уколико су они сврсисходно делотворни, као на пример у многим сценама из житија њему омиљене личности, Светог владике Николаја (Велимировића) Жичког или нетом преминулог Патријарха Павла. При чему је свеједно да ли Светитељ проповеда народу или му, пробљеном, усред логора Дахау, у жицама и под стражом немачке солдатске, пева уз гусле, баш као што је то у животу чинио, о златној слободи.

И, као што се Бојан не устручава да на јарко црвеној позадини представи Светог Саву српског како са монахињама моли за покој душа невиних жрва палих у Краљеву злосретног октобра 1941, тако исто смело приказује Светог Николаја Жичког како угошћује страдалника југословенског краља Александра Карађорђевића. Управо као што је то учинио на икони где Свети владика стоји порд другог крунисаног страдалника, поред руског цара Николаја, на подлози златног двоглавог орла уз суштински запис: ***Земаљско је за мелена царство, а небеско увек и довека.*** То значи, напосто, да је он разумео бит православног иконописа, којом се непролазне небеске, односно духовне вредности стављају изнад трошних земаљских и телесних. После тога му доиста није било тешко да као уметник који прави разлику између иконе и слике, поступком деформације и дематеријализације, одступањем од тела али не и подобија, сачува прволик и његов духовни смисао. У том погледу упечатљивије од сваке речи и сваког описа, јер Бојановом иконопису није потребна било каква вербална протетика, говоре својим надумним језиком, у првом реду структуром наглашеног цртежа који дефинише форму али

који истовремено пориче сваку телесност, његове иконе са представама, на пример, Горуће купине или Јављања Христа Мојсију на гори, затим Пада Јерихона, свакојако чудесног приказа сцене када Милош Обилић убија султана Мурата или када новомученик Вукашин Клепац страда од усташке каме, односно како иконографски и колористички дрско слика Светог Василија Острошког или Светог Петра Цетињског и тако редом до иконе на којој је изображен **Христос страшни судија**, коме с десна приступају праведници а с лева стоје грешници међу којима препознајемо ликове белосветских силника попут Лењина и Черчила, а могао би се тај ред наставити све до Клинтона и Буша. Тако се Бојан Миљковић потврђује, између осталог, као савремени и по свему актуелни српски иконописац.

Укратко, из свега што и како иконопише више је него јасно да Бојан Миљковић није среброљубац и фарисеј у Храму Божијем, онај који ради поруцбине по налогу и диктату тржишта. Напротив, он се сваким својим делом, иконом, цртежом, скицом и студијом, показује и доказује као стваралац који своју душу у свој посао уноси. А нема, нити можа да буде, право иконопсица ако његове рукотворине нису плод највећег богатства, оног духовног што се постиже и остварује путем монашког одрицања од овоземаљских изазова, пролазних и површних благодети.